

Etikk mot livets slutt

I en tannleges hverdag møter vi mange utfordringer. Tannfaglige utfordringer som vi løser med teoretisk og praktisk kunnskap tilegnet gjennom studier, kurs og praktisk erfaring. Mellommenneskelige utfordringer der våre kommunikative evner blir testet. For noen pasientgrupper er dette ekstra utfordrende. Det har for de eldste pasientgruppene skjedd en endring fra protesebrukere til tannsett med egne tenner og gjerne kompliserte protetiske erstatninger. Dette har utvilsomt vært en fantastisk endring i livskvalitet. Hva skjer så når livet snur og disse skal ivaretas enten det er av den private eller offentlige tannhelsetjenesten? Mange vil ende sitt liv på en institusjon. For mange et kort opphold, for noen et langt. Blir vi utfordret på våre etiske regler her?

Laura på 72 er for det meste senge-liggende på sykehjem. Hun har vanskelig for å uttrykke seg, men personalet legger merke til at hun spiser mindre og tror hun har en tann som er vond. Tannlegen finner at det er en infeksjon og at tannen må fjernes. Vi mener vel alle at et infeksjonsfritt og smertefritt tannsett skal gjelde i alle livets faser. Men hva hvis Laura har et objektivt behandlingsbehov som ikke påfører henne plage. Skal vi behandle da? Det går ett år og 11 som er rotbehandlet og som hadde dyp karies året før frakturer. Det en gang vakre smilet ser litt rart ut uten fortannen. Laura gir ikke uttrykk for at det er et problem, men datteren synes det er forferdelig å se henne slik. Overfor tannlegen gir hun uttrykk for at det ikke er verdighet i dette. Laura er ikke umyndiggjort. Tannlegen synes det er et funksjonelt tannsett og synes

ikke estetikken har noe å si her. Selv om Laura stort sett er sengeliggende er det ikke noe ved hennes helse som tilsier at hun ikke kan leve mange år enda. Tannlegens syn provoserer hennes datter og hun synes tannlegen viser total mangel på normal folkeskikk som kan mene noe slikt.

I innledningen til de etiske regler står det blant annet:

Det må understrekes at hensynet til pasienten er det overordnede i dette regelverket. Tannlegens forhold til pasienten må styres av respekt og empati, og målet må være å tilby pasienten best mulig omsorg og behandling

I § 1 står det at hensynet til pasienten må være overordnet andre hensyn og i § 8 står det at behandlingen bør baseres på gjensidig tillitt og skal bygge på informert samtykke.

Det er åpenbart at det for de behandlere som har pasienter på institusjon vil kunne oppstå et dilemma mellom hva vi som fagpersoner mener er den beste løsningen og hva pårørende eller personalet mener. Det kan hentes fram mange eksempler på faglige dilemmaer der etikk kommer inn. Hva som vil være det rette i eksempelet over vil det være ulike meninger omkring. Det siste om informert samtykke er interessant. Hva hvis ikke pasienten kan gi uttrykk for dette, men ikke er umyndiggjort, hvem skal i stedet bestemme da?

Et annet interessant perspektiv er om de etiske valg vi tar kun gjelder på behandlernivå? Hva hvis arbeidsgiver har lagt føringer på hva man kan og ikke kan tilby. I innledningen til de etiske regler står det:

Men det er viktig å være bevisst på at kollegialitet aldri må gå på bekostning

av hensynet til pasienten. Tannleger skal også ta etiske hensyn overfor medarbeidere og arbeidsgiver, men aldri på en slik måte at pasientens helse blir nedprioritert.

Hva er så god helse? Smertefrihet? Et verdig smil, og hva er det? Vil en arbeidsgivers syn på kost-nytte styre våre behandlingsvalg? I Tidende nummer 5, 2015 skriver Øyvind Kvalnes om moralsk nøytralisering. Kan dette være et relevant begrep i forhold til våre valg når det kommer til denne gruppen? De kan være vanskelige å behandle og klager lite. Arbeidsgivers hovedfokus kan være smertefrihet og infeksjonsfrihet på institusjon. Kjennes litt feil i starten, men etterhvert er det jo behagelig å slippe og sitte som en krok, legge dårlige fyllinger og «alle andre» gjør jo minst mulig. Sjefen sier også at det ikke er nødvendig. Kan slikt påvirke oss i våre valg overfor Laura?

Alle, inkludert tannleger, ønsker seg et langt liv med god helse. «Alderen kommer ikke alene», sa en kollega etter at han var gått av med pensjon. God tannhelse kommer ikke gratis, heller ikke i livets siste fase. Våre behandlingsvalg og pasientens ønsker gjennom livet gir en utfordring når vi ikke lenger klarer å pusse skikkelig, den generelle helsen svikter og det blir teknisk vanskelig å reparere eller erstatte de store kompliserte erstatningene. Her er det behov for klare og gode retningslinjer for å kunne gjøre gode valg. Hva ønsker du av din tannlege når du er kommet hit i livet?

*Lasse Hove og Lise Kiil
NTFs råd for tannlegeetikk*